

KOOPIA

RIIGIKOHUS

PÕHISEADUSLIKKUSE JÄRELEVALVE KOLLEEGIUM

KOHTUOTSUS

Eesti Vabariigi nimel

Kohtuasja number	3-4-1-9-12
Otsuse kuupäev	20. juuni 2012
Kohtukoosseis	Eesistuja Märt Rask, liikmed Henn Jõks, Ott Järvesaar, Lea Laarmaa ja Jüri Pöld
Kohtuasi	Riigilõivuseaduse § 57 lg 1 ja lisa 1 põhiseaduslikkuse kontroll
Menetluse alus	Harju Maakohtu 17. aprilli 2012. a kohtumäärus tsiviilasjas nr 2-12-1161
Asja läbivaatamine	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

Tunnistada põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks riigilõivuseaduse (RT I 2010, 21, 107; RT I, 02.03.2012, 5) § 57 lg 1 koostoimes lisaga 1 osas, milles tsiviilasjas hinnaga 447 381 eurot 53 senti kuni 511 293 eurot 18 senti tuleb hagiavalduselt tasuda riigilõivu 16 617 eurot 2 senti.

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. AS GA Fund Management (registrikood 11373715; varasem ärinimi AS GILD Fund Management) esitas 9. jaanuaril 2012 Harju Maakohtule hagi A. Lillepea, I. Lillepea ja J. Järviku vastu raha tasumise solidaarkohustuse täitmise nõudes. Hagi hinnaks nimetas hageja 511 293 eurot 18 senti. Selliselt nõudelt tuleks hagejal tasuda riigilõivuseaduse (RLS) § 57 lg 1 ja selle lisa 1 järgi riigilõivu 16 617 eurot 2 senti. AS GA Fund Management leidis, et nii suur riigilõiv on vastuolus põhiseaduse (PS) § 15 lg-s 1 ette nähtud igäühe õigusega pöörduda oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse ja PS §-s 32 sätestatud omandipõhiõigusega, ning palus tunnistada hagiavalduselt tasuda tuleva riigilõivu suuruse põhiseadusega vastuolus olevaks. Hageja palus määrata tasumisele kuuluva riigilõivu suuruseks 8803 eurot 83 senti, mille ta oli tasunud hagiavalduse esitamisel.

2. Harju Maakohus tunnistas 17. aprilli 2011. a kohtumäärusega põhiseadusega vastuolus olevaks ja jättis kohaldamata kehtiva riigilõivuseaduse lisa 1 osas, mis näeb ette kohustuse tasuda tsiviilasjas hinnaga 447 381 eurot 53 senti kuni 511 293 eurot 18 senti hagi esitamisel riigilõivu 16 617 eurot 2 senti. Kohus täitis tekkinud lünga ja määras kuni 31. detsembrini 2008 kehtinud riigilõivuseaduse lisa 1 alusel AS GA Fund Management hagilt tasutava riigilõivu suuruseks 8803 eurot 83 senti. Kuna hageja oli sellises määras riigilõivu tasunud, võttis kohus AS GA Fund Management hagiavalduse menetlusse. Harju Maakohtu määrus jõudis Riigikohtusse 17. aprillil 2012.

HARJU MAAKOHTU MÄÄRUS

3. Riivatud on PS § 15 lg-st 1 tulenevat õigust pöörduda oma õiguste kaitseks kohtusse ning PS §-st 32 tulenevat omandipõhiõigust. Riigilõivu tasumisega hagiavalduse esitamisel loobub

hageja seaduses sätestatud ulatuses temale kuuluvast õigusest rahale, mistõttu riivab riigilõivu tasumise kohustus PS § 32 lg-ga 2 tagatud omandi valdamise, kasutamise ja käsutamise vabadust. Kuna riigilõiv on avalik-õiguslik rahaline kohustus, kuulub selline omandiõiguse riive samal ajal ka PS § 113 kaitsealasse ning peab vastama sellest sättest tulenevatele nõuetele.

4. Riivet õigustavad menetlusökoonomia ja riigieelarvevahendite säästlik kasutamine, millele aitab kaasa see, et menetlusosalised kannavad osaliselt õigusemõistmise kulud. Vaidlustatud riigilõiv on mainitud eesmärkide saavutamiseks sobiv, kuid ebavajalik abinõu. Riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõus on peetud võimalikuks saavutada menetlusökoonomia väiksemate riigilõivudega. Hagilt nõutav riigilõiv ületab praeguses asjas ühe tsiviilasja keskmist arvestuslikku kulu maakohtus rohkem kui 58 korda. Esitatud hagi menetlemine ei ole, arvestades selle iseloomu, keskmisest keerulisem ja kulukam. Samas, kui isegi eeldada vaidluse keskmisest suuremat keerukust ja kulukust, kataks ka oluliselt väiksem riigilõiv eelduslikult õigusemõistmise kulud, kuid oleks kohtusse pöörduda soovivale isikule vähem koormav. Seega hoiab põhjendamatute ja pahatahtlike kaebuste kergekäelist esitamist ära ning katab õigusemõistmise kulud ja on tõenäoliselt sama efektiivse mõjuga ka 8803 euro 83 sendi suurune või ka mõnevõrra väiksem riigilõiv, mis koormaks isikuid vähem.

5. Tulenevalt kohtusse pöördumise õiguse ebaproportsionaalse riive kindlakstegemisest ei pidanud maakohus vajalikuks käsitleda vaidlusaluse riigilõivu põhiseaduspärasuse hindamisel omandiõiguse (PS § 32) riivet või vastuolu PS §-ga 113.

6. Kohus leidis, et riigilõivu suurus on kehtestatud riigilõivuseaduse lisaga 1, mitte RLS § 57 lg-ga 1, ning tunnistas seetõttu asjassepuutuv as osas põhiseadusega vastuolus olevaks ning jättis kohaldamata üksnes riigilõivuseaduse lisa 1.

MENETLUSOSALISTE ARVAMUSED

Riigikogu

7. Riigikogu põhiseaduskomisjon leiab, et riigilõivu proportsioonid on põhiseadusega vastuolus.

8. Riivatud põhiõiguseks on PS § 15 lg 1, mis peab tagama isikule kohtusse ligipääsu iga tema õiguse ja vabaduse rikkumise korral. Riive legitiimseteks eesmärkideks on menetlusosalise osavõtt õigusemõistmise kulutuste kandmisest ja menetlusökoonomia.

9. Arvestades riigilõivu ja nõude suuruse proportsiooni ja Riigikohtu seniseid seisukohti, on praegusel juhul riigilõivu suurus põhiseadusega vastuolus.

AS GA Fund Management

10. Vaidlustatud riigilõivumäär on põhiseadusega vastuolus. See riivab PS § 15 lg-s 1 ja §-s 32 sätestatud põhiõigusi. Riigilõivu kehtestamise legitiimseteks eesmärkideks on menetlusosaliste menetluskulude kandmisest osavõtt ja menetlusökoonomia.

11. Menetlusökoonomiat ja menetlusosaliste menetluskulude kandmisest osavõttu saab tagada ka oluliselt väiksemas suuruses lõivuga, mis oleks mh kohtusse pöördujate omandipõhiõigust vähem riivav. Riigikohtu üldkogu tunnistas 6. märtsil 2012 asjas nr 3-2-1-67-11 põhiseaduse vastaseks juba 220 000 kroonise (s.o 14 060 eurot 56 senti) lõivu, mida tuli RLS lisa 1 järgi tasuda hagilt hinnaga 5 000 000 kuni 6 000 000 krooni. See on oluliselt väiksem kui praeguses asjas asjassepuutuv määr.

12. Hageja palub tunnistada asjassepuutuvateks RLS § 57 lg 1 ja lisa 1 nende koostoimes asjassepuutuv as osas. Riigilõivu tasumise kohustuse põhiseaduspärasuse hindamisel on asjassepuutuvad sätted, millest tuleneb hagejale kohustus maksta riigilõivu. Lõivu tasumise kohustus ei

tulene iseenesest asja hinna määramise sätetest, kuna need ei näe eraldiseisvalt ette lõivu maksmise kohustust ega ka lõivumäära. Riigilõivuseaduse lisa 1 kohaldatakse viite põhjal, mis tuleneb RLS § 57 lg-st 1 ja sätestab, et hagiavalduse esitamisel tuleb tasuda riigilõivu lähtuvalt hagi hinnast riigilõivuseaduse lisa 1 järgi või kindla summana.

A. Lillepea, I. Lillepea ja J. Järvik

13. A. Lillepea, I. Lillepea ja J. Järvik Riigikohtule arvamust ei esitanud.

Õiguskantsler

14. Õiguskantsler leiab, et asjassepuutuv riigilõivu määr on vastuolus PS § 15 lg-st 1 tuleneva kohtusse pöördumise õiguse ja PS §-s 11 sätestatud proportsionaalsuse põhimõttega. Asjassepuutuvaks sätteks on RLS § 57 lg 1 ja lisa 1 koostoimes osas, mis näeb ette kohustuse tasuda hagilt riigilõivu 16 617 eurot 2 senti.

15. Piirangu legitiimseks eesmärgiks on üksnes menetlusökoonomia. Kohtusse pöördumise põhiõiguse kui põhiseadusega ühe kõrgeimalt kaitstava õiguse kasutamist ei tuleks käsitada riigilt avaliku teenuse ostmisena, seetõttu tuleks ka tsiviilvaidluste puhul suhtuda ettevaatusega menetlusosaliste õigusemõistmise kulutuste kandmise osavõtu põhimõttesse.

16. Mida enam piiratakse menetluslikke õigusi, seda kiirem, säästlikum ja tõhusam on õiguskaitse süsteem menetlusökoonomia mõttes laiemalt. Samas kaasneb kõrge riigilõivuga kohtute suurem töökoormus menetlusabi taotluste läbivaatamisel, mistõttu menetlusökoonomia võib hoopis kahaneda. Praegusel juhul saaks menetlusökoonomiat tagada ka 16 617 eurost 2 sendist väiksema määraga. Isiku kaalutlus kohtusse pöördumisel ei ole erinev alates riivilõivu määra, mil riigilõivu suurus ületab mõistliku piiri. Põhjendamatute, pahatahtlike kaebuste esitamise vältimiseks on seadusandja juba ette näinud kaebuse läbi vaatamata jätmise alused ja sellele lisatakse tulevikus ka muud menetluse lihtsustamise ja kiirendamise võimalused.

17. Praeguses asjas tasuda tulnud riigilõiv on märkimisväärne summa, mida paljud isikud ei saa majanduslikel põhjustel tasuda. Kõnealuse riigilõivu suurus on umbes 18-kordne Eesti keskmine palk ja umbes 59-kordne miinimumpalk ning see ületab rohkem kui kuus korda osakapitali suuruse nõuet. Arvestada tuleb ka sellega, et Eestis tegutsevad valdavalt väikese ja keskmise suurusega ettevõtted. Menetlusökoonomia saavutamiseks ei ole mõõdukas nii suure riigilõivu nõudmine, mis muudab paljudele isikutele kohtusse pöördumise faktiliselt võimatuks või on kohtusse pöördumine seotud nii suurte riskidega, et isik loobub oma õiguste kaitsmiseks kohtusse pöördumisest. Riigilõivu tasumise kohustus ei tohi moonutada kohtusse pöörduja normaalset elukorraldust ja majandustegevust. Kui kohtusse pöörduja peab oma põhiõiguse realiseerimiseks tasuma riigilõivuna 16 617 eurot 2 senti, on tema võimalust oma õigust kohtus kaitsta ebaproportsionaalselt kitsendatud olenemata sellest, kas tal on see raha või selle ulatuses võõrandatavat vara või õigus menetlusabi saada või mitte. Ka juhul, kui kohtusse pöörduja saaks summa nt vara võõrandades hankida, riivaks nii kõrge riigilõiv ülemääraselt vaba eneseteostust, ettevõtlusvabadust ja omandipuutumatust.

18. Iseäranis just majanduslikult raskel ajal peab kohtuvõim pakkuma ühiskonnale suuremat kaitset ja kindlustama üldist õigusrahu. Olukord, kus loobutakse oma rikunud õiguste kaitsest üksnes ülemäära kõrge riigilõivu tõttu, on õigusriigis lubamatu. Liigsete, pahatahtlike ja ilmselt põhjendamatute kaebuste vältimine ei tohi endaga kaasa tuua olukorda, kus kohtusse pöördutakse ainult kindla eduväljavaatega asjades. Ülemäära kõrge riigilõiv võib kahjustada ka vaidluse kaotanud poole õigusi, kuna kohtukulude väljamõistmisel ei eksisteeri riigilõivu algset eesmärki (kergekäeliste ja pahatahtlike kaebuste ärahoidmine).

Justiitsminister

19. Riigilõivuseaduse lisa 1 on põhiseadusega kooskõlas. Riivatud on kohtusse pöördumise õigust (PS § 15 lg 1) ja omandipõhiõigust (PS § 32). Riigilõivud on kehtestatud menetlusökoonomia

tagamiseks. Menetlusökonoomia on põhiseaduslik õigusväärtus, mille mõningane kitsendamine on õiguskindluse ja kohtusüsteemi ülekoormuse vältimiseks vajalik. Riigilõiv peab tagama, et isik kaaluks enne kohtusse pöördumist põhjalikult ressursimahuka kohtumenetluse alustamist. Tsiviilkohtumenetluse eesmärk ei ole tagada võimalikult rohket hagidega pöördumist tsiviilkohtusse, vaid tagada lünkadeta hagiõigus isiku oluliste õiguste kaitseks. Hagiõigust võib kuritarvitada põhjendamatute ja liialdatud kahjunõuete esitamisega ning selle piiramine riigilõivu abil on demokraatlikus ühiskonnas lubatud.

20. Hagi lõivustamist liigsete ja ilmselt põhjendamatute, kohut koormavate kaebuste menetlemise vältimiseks võib pidada tsiviilkohtumenetluses menetlusökonoomia printsiibi tagamisel vältimatuks meetmeks. Seega on hagi lõivustamine vaidlustatud riigilõivuga menetlusökonoomia tagamiseks sobiv abinõu. Olukorras, kus lõivustamisega võrreldavaid ja sama tulemuslikke meetmeid selle eesmärgi saavutamiseks valida ei ole, on lõivustamine vältimatu meede.

21. Riigilõivu üheks eesmärgiks on hüvitada riigi kulud, mis on kantud tsiviilasjades kohtupidamise tõttu. Riigilõivuseaduse lisa 1 sätestatud riigilõivumääradega sooviti muuta riigilõivud tsiviilasjade lahendamisel võimalikult kulupõhiseks. Sellest järeldub ka RLS § 57 lg 1 ja lisa 1 alusel kehtestatud riigilõivumäärade ratsionaalne põhjendus. Tulenevalt sellest, et tsiviilkohtumenetluses on kohtu rolliks õiguskaitse, õigusemõistmine ja õigusrahu pakkumine omavahel kokkuleppele mitte jõudnud pooltele, on põhjendatud tsiviilvaidlustega seotud kulude katmine kohtuasja poolte kohtukuludega, selle asemel et asetada see koormis maksumaksjale.

22. Saab möönda, et menetlusökonoomia ja õigusemõistmise kulutuste kandmisest osavõtu eesmärgi täitmist tagaks ka väiksem riigilõiv. Samas ei tähenda see, et vaidlustatud riigilõiv oleks mittemõõdukas ja seega põhiseaduse vastane.

Rahandusminister

23. Rahandusminister leiab, et riigilõivu suurus ei tohi olla väljasuretava iseloomuga ega muuta kaebeõigust illusoorseks. Kehtivad riigilõivude määrad võivad tsiviilasjades olla vastuolus PS § 15 lg-ga 1, kuna kõrged riigilõivud võivad osutuda ebaproportsionaalseks kaebeõiguse piiranguks.

Rahandusminister märgib, et riigilõivuseaduse muutmise ning sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadusega muudetakse kehtivat riigilõivuseadust selliselt, et riigilõive alandavad ja nendega seotud muudatused jõustuvad 1. juulil 2012.

PÕHISEADUSEGA VASTUOLUS OLEVAKS TUNNISTATUD SÄTTED

24. Riigilõivuseaduse (RT I 2010, 21, 107; RT I, 02.03.2012, 5) § 57 „Hagiavalduse, avalduse ja kaebuse läbivaatamine“ lg 1:

„(1) Hagiavalduse esitamisel tasutakse riigilõivu lähtuvalt hagi hinnast käesoleva seaduse lisa 1 järgi või kindla summana.“

25. „Lisa 1 riigilõivuseaduse juurde

RIIGILÕIVU TÄISMÄÄRAD AVALDUSE ESITAMISE EEST TSIVIIL-KOHTUMENETLUSES (EURODES) (RT I, 23.03.2011, 1 – jõust. 24.03.2011)

Tsiviilasja hind kuni, k.a.

Riigilõivu täismäär

[---]

447 381,53

15 338,79

511 293,18

16 617,02“

KOLLEEGIUMI SEISUKOHT

26. Praeguses asjas on küsimuseks riigilõivu suuruse põhiseaduspärasus. AS GA Fund Management esitas maakohtusse hagi hinnaga 511 293 eurot 18 senti, millelt tasuda tuleva riigilõivu 16 617 eurot 2 senti tunnistas Harju Maakohus põhiseadusega vastuolus olevaks ja jättis kohaldamata.

27. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 183 lg 1 esimeses lauses märgitud kriteeriumitele mittevastaval ning samas TsMS § 181 lg 1 eeldustele vastaval Eesti eraõiguslikul juriidilisel isikul on õigus saada tsiviilkohtumenetluses menetlusabi riigilõivu tasumisest täielikult või osaliselt vabastamiseks. AS GA Fund Management ei ole selles menetluses menetlusabi taotlenud, kuid on väitnud seda, et hagiavalduselt tasumisele kuuluva riigilõivu määr on põhiseadusega vastuolus. PS § 15 lg 2 ja § 152 kohaselt peab kohus kontrollima kõiki sätteid, mida kohaldab. Teoreetiline võimalus saada menetlusabi ei tähenda seda, et riigilõivu tasumiseks menetlusabi taotleb äriühing ei peaks olema valmis tasuma lõpuks kogu riigilõivu. Igal kohtusse pöördujal tuleb võtta risk, et olenemata menetlusabi saamisest tuleb tal lõpptulemusena riigilõiv siiski tasuda (Riigikohtu üldkogu 6. märtsi 2012. a otsus asjas nr 3-2-1-67-11, p 18.2).

28. Seetõttu on praeguses põhiseaduslikkuse järelevalve asjas põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse (PSJKS) § 14 lg 2 esimese lause mõttes asjassepuutuvateks säteteks kehtiva RLS § 57 lg 1 koostoides lisaga 1 osas, milles tsiviilasjas hinnaga 447 381 eurot 53 senti kuni 511 293 eurot 18 senti tuleb hagiavalduselt tasuda riigilõivu 16 617 eurot 2 senti. Nende sätete puudumisel või väiksema lõivu kehtimisel ei peaks AS GA Fund Management tasuma nii suures määras riigilõivu, sätete põhiseaduspärasuse korral tuleks hagiavaldus jätta käiguta. Riigikohtu üldkogu on sarnaselt leidnud, et asjassepuutuvad on nii riigilõivu määra sätestav riigilõivuseaduse lisa 1 kui ka apellatsioonkaebuselt riigilõivu tasumise kohustuse ette nägevad sätted (vt Riigikohtu üldkogu 12. aprilli 2011. a otsus asjas nr 3-2-1-62-10, p 33).

29. Sätted on formaalselt põhiseaduspärased. Kolleegium analüüsib allpool asjassepuutuvate sätete materiaalset põhiseaduspärasust, leides selleks riivatud põhiõiguse ning riive lubatud eesmärgid ja hinnates sätete proportsionaalsust riive eesmärkide suhtes.

30. Õiguse riive on selle kaitseala iga ebasoodus mõjutamine (vt nt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 6. märtsi 2002. a otsus asjas 3-4-1-1-02, p 12). Hagilt tasutava riigilõivu määr ja selle tasumise kohustus riivab esmajoonel PS § 15 lg 1 esimeses lauses sätestatud igaühe põhiõigust kohtusse pöörduda. Tegemist on põhiõigusega, mis laieneb ka juriidilistele isikutele (PS § 9 lg 2). Kui nõutavat lõivu ei ole tasutud ja isikut ei vabastata lõivu tasumise kohustusest, on asja menetlusse võtmise takistatud. Sellisel juhul ei kontrolli kohus ka isiku väidetud õiguste rikkumist.

31. PS § 15 lg 1 esimeses lauses sätestatud põhiõiguse piiramise õigustusena saab arvestada üksnes teisi põhiõigusi või põhiseaduslikke väärtusi (Riigikohtu üldkogu 16. mai 2008. a otsus asjas nr 3-1-1-88-07, p 43, ja seal viidatud kohtupraktika). Riigikohtu üldkogu järeldas asjas nr 3-2-1-62-10 tehtud otsuse p-s 45, et põhiseaduse järgi saab lugeda lubatavaks eesmärgi, et hagimenetluses kantakse vähemalt rahaliste vaidluste puhul riigi tehtavad kulud õigusemõistmisele eelkõige menetlusosaliste endi makstavate lõivude arvel (õigusemõistmise kulutuste kandmisest osavõtu põhimõte). Tsiviilkohtumenetluses järgib menetlusosaliste õigusemõistmise kulutuste kandmisest osavõtu põhimõte riigieelarvehandluse säästliku avalikke huve arvestava kasutamise huvi ja on seega põhiseaduslik väärtus ning kohtusse pöördumise õiguse legitiimne riive (Riigikohtu üldkogu 6. märtsi 2012. a otsus asjas nr 3-2-1-67-11, p 25.5). Samuti on riigilõivu legitiimseks eesmärgiks põhiseaduse tähenduses menetlusökoonomia, et vältida põhjendamatute, pahatahtlike jms kaebuste menetlemist (vt ka Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 15. detsembri 2009. a otsus asjas nr 3-4-1-25-09, p 23).

32. Hagilt 16 617 euro 2 sendi suuruse riigilõivu tasumise nõue võib muu hulgas ära hoida põhjendamatute ja pahatahtlike hagide esitamist. Kuna sobiv on abinõu, mis soodustab piirangu eesmärgi saavutamist, ja sobivuse seisukohalt on vaieldamatult ebaproportsionaalne abinõu, mis ühelgi juhul ei soodusta piirangu eesmärgi saavutamist, on asjassepuutuv riigilõiv sobiv abinõu menetlusökonoomia eesmärgi saavutamiseks.

33. Samuti katab sellises suuruses riigilõiv õigusemõistmise kulud. Riigikohtu üldkogu on kohtuasjas nr 3-2-1-67-11 tehtud otsuse p-s 26.2 viidanud Riigikogu põhiseaduskomisjoni arvamusele, milles sisaldus info, et Justiitsministeeriumi andmetel oli 2010. aastal ühe tsiviilasja (v.a maksekäsu kiirmenetlus) keskmine arvestuslik kulu maakohtus 285 eurot. Praeguses kohtuasjas katab hagiavalduselt tasuda tulev riigilõiv õigusemõistmise keskmise kulu selles kohtuastmes ning on seega õigusemõistmise kulutuste kandmisest osavõtu eesmärgil sobiv abinõu.

34. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise, kuid isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne kui esimene. Riigikohtu üldkogu hindas 6. märtsi 2012. a otsuses asjas nr 3-2-1-67-11 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud RLS § 56 lg 1 ja lisa 1 alusel määratud 220 000 krooni (14 060 euro 56 sendi) suuruse riigilõivu põhiseaduslikkust, leides otsuse p-s 27, et tegemist ei olnud menetlusökonoomia ega õigusemõistmise kulutuste kandmisest osavõtu eesmärkidel vajaliku abinõuga. Kuna alates 1. jaanuarist 2009 on riigilõivuseaduse lisa 1 järgsed riigilõivud püsinud samas määras hoolimata vääringust, milles need on riigilõivuseaduse lisa 1 esitatud, on ka praeguses, kehtivate riigilõivumäärade põhiseaduslikkuse järelevalve asjas asjakohane lähtuda üldkogu viimases riigilõive puudutavas kohtuasjas esitatud seisukohtadest.

35. Alates 1. jaanuarist 2009 tõsteti riigilõivumäärasid 2-5 korda. Põhiseaduslikkuse järelevalve asja aluseks olevas tsiviilasjas tuleks AS-l GA Fund Management tasuda kuni 31. detsembrini 2008 kehtinud riigilõivuseaduse lisa 1 alusel nõudelt suuruses 511 293 eurot 18 senti (7 999 999 krooni 87 senti) riigilõivu umbes poole vähem praegusest ehk 8803 eurot 83 senti (137 750 krooni). Ka kuni 31. detsembrini 2008 kehtinud riigilõivuseaduse lisa 1 alusel arvutatud suuruses või ka mõnevõrra väiksem riigilõiv võib hoida isikuid põhjendamatult ja pahatahtlikult kohtusse pöördumast ning saavutada sellega sama efektiivselt, kuid isikute õigusi vähem piiravalt menetlusökonoomia eesmärgi. Samas, mida kõrgemad on riigilõivud, seda enam tegelevad kohtud menetlusabi taotluste lahendamisega. Määruse peale, millega jäetakse menetlusabi taotlus rahuldamata, saab esitada määruskaebuse. Sellisel juhul kulub kohtute ressursi rohkem menetluslike, mitte sisuliste küsimuste lahendamisele ning kõrge riigilõiv ei aita menetlusökonoomia eesmärgi saavutamisele kaasa, vaid takistab seda.

36. Üldkogu leidis asja nr 3-2-1-67-11 otsuse p-s 27.6, et ka oluliselt väiksem riigilõiv kataks tõenäoliselt õigusemõistmise kulud, kuid oleks kohtusse pöörduda soovivale isikule vähem koormav. Tuginedes Justiitsministeeriumi 2010. a andmetele tsiviilasjas keskmise menetluskulu kohta maakohtus (285 eurot), kataks praeguses asjas nõutav riigilõiv ligi 58 korda õigusemõistmise kulud.

37. Lisaks on Riigikogus 6. juunil 2012 vastu võetud ja 1. juulil 2012 jõustuva riigilõivuseaduse muutmise seaduses peetud võimalikuks saavutada menetlusökonoomia ka väiksemate riigilõivudega.

38. Kolleegiumi hinnangul ei ole seega ka praeguses asjas vaidlustatud riigilõiv eespool esitatud põhjustel vajalik menetlusökonoomia ega õigusemõistmise kulutuste kandmisest osavõtu eesmärgi täitmiseks.

3-4-1-9-12

39. Kolleegium tunnistab PSJKS § 15 lg 1 p 2 alusel põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks riigilõivuseaduse (RT I 2010, 21, 107; RT I, 02.03.2012, 5) § 57 lg 1 koostoimes lisaga 1 osas, milles tsiviilasjas hinnaga 447 381 eurot 53 senti kuni 511 293 eurot 18 senti tuleb hagiavalduselt tasuda riigilõivu 16 617 eurot 2 senti.

Märt Rask

Henn Jõks

Lea Laarmaa

Jüri Pöld

KOOPIA

Piret Lehemets
Riigikohtu sekretär

"20." 00..... 20.12...